

Rewilding Mols – status ult. marts 2020

En rolig stund, efteråret 2017

40 måneder er gået, siden Molslaboratoriet indledte Rewilding Mols d. 26. november 2016. I al den tid har vi spurgt os selv, hvordan projektet mon ville udvikle sig. Hvilke effekter ville vi se på naturen, og hvornår mon bærekapaciteten for området for alvor ville blive overskredet?

Overraskende hårdføre

Da vi op til vinteren 2016-17 lod 13 Gallowaykvæg og 12 Exmoorponyer leve vildt på arealet, forventede vi, at områdets natur formentlig lige akkurat ville kunne understøtte

denne bestand vinteren igennem. Dyrene klarede det imidlertid uden væsentlige problemer, selv om vi oplevede et meget sent forår med kulde langt ind i april. Bestanden voksede i løbet af sommeren til 40 dyr, som til vores store overraskelse alle formåede at overleve vinteren 2017-18.

Tørkesommeren 2018 indebar, at sommerhalvårets vækst blev nærmest elimineret, og da sommeren var ovre, og vi havde 60 dyr på arealet med udsigt til en vinter uden særligt meget foder, var vi overbeviste om, at vi nu ville se en nedgang i dyretallet. Det skete imidlertid ikke. Bestanden voksede til 77 dyr i sommeren 2019, 44 kvæg og 33 heste, og allerede i begyndelsen af oktober begyndte vi at se tegn på, at der hurtigt ville blive spist helt op af vegetationen.

September 2019 - der er allerede spist godt op mange steder

Marts 2020 - der indfanges dyr til udtagning

Dyrene scores kontinuerligt

For at leve op til reglerne for dyrevelfærd har vi etableret et scoresystem, hvor vi i stadigt samråd med en dyrlæge overvåger dyrenes tilstand. Hvis dyrenes tilstand (der vurderes ud fra huld, generelt udseende, adfærd og miljøet) falder under de tærskelværdier, vi har sat, udtages de permanent af bestanden. Det samme gælder ethvert dyr, der kræver dyrlægebehandling.

Hurtig nedgang og udtagning i foråret 2020

Da vi nåede til nytår 2019-20, var ingen dyr dog faldet for tærskelværdierne, og hele januar gik på

samme måde. I februar blev det dog tydeligt, at nogle dyrs tilstand hurtigt forværredes, og vi begyndte på udtagning af disse dyr. Efter godt tre år kunne vi endelig få afprøvet de planlagte procedurer, og det var både lærerigt og hektisk at få logistikken til at passe! De udtagne dyr drejede sig især om moderdyr, som –

ud over at skulle "klække" et nyt afkom – ofte også fodrede afkom fra sidste år. Gennem marts accelererede udtagningen, således at vi ved udgangen af marts havde udtaget 21 kvæg og 10 heste. Langt hovedparten er blevet eksporteret levende til enten almindeligt levebrug eller til andre græsningsprojekter, men enkelte er blevet aflivet på arealerne og benyttet som højv kvalitets-rovdyrfoder i Ree Park. Tilbage er nu 46 dyr, og vi forventer stadig at måtte udtage en håndfuld pga. den kølige marts og udeblevet plantevækst.

Forsøgsparcer med forskellig behandling.

Overvågning i forsøgsparcer

Effekterne af helårsgræsningen – og især det ekstremt høje vintergræsnings-tryk – er tydelige i naturen, også på de 22 forsøgsparcer, som er en del af projektet, og hvor vi sammenligner med forskellige behandlinger som fri succession, udelukkende vintergræsning, sommergræsning og høslæt. I rewilding-områderne er vegetationen bidt helt ned, dog undtaget de steder, hvor stikkende buske forhindrer græsning. Selv inde i skoven er der ædt godt op, bl.a. må bemærkes, at brombær er blevet totalt afløvet. Træer og buske udsættes for hård

bidning, og det er tvivlsomt, om et træ som stilk-eg for alvor vil kunne brede sig på de lysåbne arealer. Andre træer, der udsættes for bid og gnav, er bl.a. tørst samt bøg. Til gengæld er dyrene først for nylig begyndt at æde vortebirk, og vi forventer derfor opvækst af enkelte birkelunde på arealerne.

Stor strukturel variation

Den strukturelle variation, som bl.a. betinges af dyrenes intense græsning, tjørne- og buskopvækst samt rigelig forekomst af gødning, der virker som refugium mod græsning, er meget høj. Bemærkes på en kraftig vækst af gyvel, som er sket siden seneste slåning i 2015, men der er næsten udelukkende tale om opvækst fra roden af eksisterende planter og meget lidt nyopvækst fra kimplanter. Vi forventer derfor, at mange af de gamle gyvel på et tidspunkt vil dø af ælde, uden at der opstår specielt megen nyopvækst.

Et særdeles hårdt nedbidt areal på Aages Agre. Bemærk slid, gødning, myretuer, muldvarpeskud og nedbidning af eg

Viber og dobbeltbekkasiner vender tilbage

For vadefugle er der gode nyheder: Engen og Sletten, som tidligere har fremstået noget tilgroet, er nu helt nedbidt, og selv lysesiv er reduceret dramatisk i udbredelse. Engen udmærker nu ved at huse flere ynglende vadefugle end nogensinde før – således er vi gået fra en tilfældig forekomst af et enkelt par viber til nu fire par viber samt et par dobbeltbekkasiner!

Overdådigt blomsterflor

Ift. effekter på vegetationen bemærker vi især, at mængden af akkumuleret visent plantemateriale (førne) er reduceret til tæt på nul, og at der ses en massiv forekomst af rosetplanter, som forventes at medføre en overdådig blomstring til sommer, akkurat som det er set de tidligere år. Selv i 2019, hvor sommerbestanden af kvæg og heste, var meget høj, sås mange steder en imponerende tæthed af blomster. På Sletten har en art som mosetroidurt således spiret kraftigt. På de tørre arealer har vi bemærket, at den meget sjældne plante kantet kohvede har bredt sig; bl.a. har den koloniseret Buelund, hvor den ikke tidligere har stået, og den trives tilsyneladende i læ af de mange gyvel på arealet. Også violer er under spredning på arealet.

Øverst mosetroidurt på Sletten, nederst kantet kohvede under gyvel på Buelund

Den meget sjældne art gylden jagtrovbille

Lort er mad!

Endelig bevirker den rigelige forekomst af gødning (i 2019 anslår vi, at der er blevet produceret i alt 400 tons kokasser og hestepærer på arealet) en ekstremt stor mængde af gødningsbiller, både sommer og vinter. Gødningsbillerne, hvis biomasse formentlig andrager i størrelsesordenen 10.000 kg, er føde for en lang række insektædende fugle, og vi har sommerhalvåret igennem oplevet store flokke af stære, vipstjerter og kragefugle, som har

fourageret på gødningen. Af sjældne gødningsbiller, som er fundet på arealet, må især nævnes den meget sjældne gylden jagtrovbille, som er kendt fra arealet i 1940'erne, men ikke set siden. Den har utvivlsomt skjult sig i området, men synes nu at dukke op flere steder.

Intensiv formidling

Rewilding Mols formidles intensivt på alle platforme, ligesom der er meget stor politisk bevågenhed omkring projektet. Publikumstilstrømningen har oversteget alle forventninger, og det har været interessant at iagttage, at der overhovedet ikke har været konflikter mellem dyr og publikum. Folk opfører sig generelt meget hensynsfuldt, og dyrene er fuldkommen ligeglade med mennesker, så længe man holder afstand. Vi går derfor ind i resten af 2020 med stor fortrøstning – det bliver endnu engang vanvittigt interessant at se, hvad der sker på arealerne, akkurat som det har været det i 2017, 2018 og 2019.

Enhedslistens naturordfører Mai Villadsen på besøg for at høre mere om rewilding.

